

V. 2. a

4, 52

290.

12
PANEGRICVS
AVGVSTISSIMO INVICTISSIMO QVE
PRINCIPI AC DOMINO,

DOMINO

CAROLO XII,

SVECORVM, GOTHORVM ET VANDA-
LORVM REGI, MAGNO |PRINCIPI FINNONIÆ,
DVCI SCANIÆ, ESTHONIÆ, LIVONIÆ, CARELIÆ, BREMÆ, VER-
DÆ, STETINI, POMERANORVM, CASSVBIÆ ET VENEDORVM, PRIN-
CIPi RVGIÆ, DOMINO INGRIÆ ET WISMARIÆ, NEC NON COMI-
TI PALATINO AD RHENVM, BAVARIÆ, JVLIÆ, CLIVIÆ
AC MONTIVM DVCI, ETC.

CVM

D. XX NOVEMBRIS, ANNO MDCC

SVIS AVSPICIIS ET DVCTV

VICTORIAM DIVINAM
VEREQVE MIRANDAM

A MOSCIS AD NARVAM

REPORTASSET,

INTER SOLENNIA EVCHARISTICA

ET PVBLICA VOTA

D. XVI FEBR. ANNO MDCCI

IN

GYMNASIO STADENSI

DICTVS

A

MAJESTATI AC VIRTVTI EJVS DEVOTISSIMO

M. TOBIA ECKHARDO.

STADÆ, imprimebat CASPAR. HOLWEIN.

Summa hinc. Algen. Anst. 1771.
Hied. DASSONID, Theolog. u. Philolog.
in Stad. Kron. celeberrimo. Et hinc in
obstantes colles cum. 1771. 1772.

ANGUSTIANO INVICTISSIMO QVE
PRINCIPALI AC DOMINO

DOMINO

AROLO XII

SVCCORVM GOTHORVM MET VANDA
LORVM REGI MAGNO PRINCIPALISSIMO
DVICANIE ESTHONIE LIVONIE LITHVANIA BELGIE VFR
D. STEPHANO TOMERANORVM CASSIENSIS ET VENEDICORVM PRIN
CIPALISSIMO DOMINO HONORABILISSIMO ET WIRLICHIANO
IN PATENTIO AD RHENVM BAVARIAE VITTE CIVIS
AC MORTIVM DVICENSIS

D. XX NOVEMBERIS ANNO MDCC

VICTORIAM DIVINAM

VERBOVE MIRANDAM

INTER SOLEMNIAM EVCHARISTICA

ET PVBICA VOTA

D. XVI FEBR. ANNO MDCC

GIMNASIO ST ADENAE

DICTVS

M. TORIB. ECKHARDT

STADT-IMPRESOR CASPAR HOFFMANN

Faint handwritten notes or bleed-through text at the bottom left corner of the page.

Quod votis omnibus ac supplicis exoptavimus assidue, quod cuncti pie devoteque rogavimus Numen, id XII. Cal. Decembris ita est expletum, ut votis omnium non solum respondeat abunde, verum longe etiam spes nostras superet atque excedat. Etenim vrbs Ingrizæ clarissima munitaque Narva liberata est obsidione, quam per hebdomadas decem pertulit, durissimam; hostis immanitate barbarus, numero copiosissimus, loco pulsus, cæsus, fugatus, exarmatus, captus, ejectus, spoliatus, & quod caput est rei, REX salvus est. O felicem, o auspiciatissimam diem, quæ nobis attulit victoriam, triumphum, gaudium, læticiam; hostibus reliquit cladem, dedecus, dolorem, planctus! diem perpetuam dignam memoria, haudque perituris annalibus ac æternis monumentis! Hoc vnum deerat ad finem decurrenti seculo, ut post tam multas & insignes imperiorum conversiones atque mutationes, & præclara in primis felicissimaque Suecorum arma, illustri finiretur eventum, & admirabili obsignaretur victoria, quo seculum novum haberet, quod parentes liberis, liberi posteris narrarent, & seculis venturis proponerent admirandum. Rusi debebant ingenti suo damno ac squalore seculi finem reddere memorabilem, qui ipsi

ipsi cladibus suis initium illustrarant ejusdem, Haud
enumerabo clades, quas Demetrii, regium mentiti
sanguinem, & multas, & funestas per Rusiam dede-
runt intestinas. Illa singularis est, & comparanda
novissimæ, quam anno decimo a Suedorum accepe-
runt gente, ingrati vitium animi perfidiamque male
luentes. Cum enim post egregia contra falsos De-
metrios præstita a Suedis auxilia nihil servarent ejus
quod pactione facta promiserant, immo malis arti-
bus ac dolis perfide nocerent, fortissimus ille dux &
fulmen, Jacobus de la Gardie manu non magna, & ho-
stibus contempta, urbem amplissimam, populosissi-
mam fortissimamque, Neogardiam Magnam est a-
dortus, auspiciisque CAROLI IX, Regis Gloriosis-
simi, ope divina expugnavit, irritumque fecit super-
bum, quod sermone tritum erat proverbium: *quis con-
tra Deum & magnam Novogardiam potest.* Non edocti sunt ista
clade Sueonumque virtute Rusi, ut perfidi esse de-
finerent, & vicinos hos suos non lacefferent; sed tum
alias, tum novissime æterni fœderis leges, sanctissime
firmatas juratasque, nulla provocati injuria, viola-
runt, in Ingriam Esthoniæque, sine solenni feccialis
formula, irruptionem immenso agmine fecerunt,
igne ferroque barbara crudelitate omnia vastarunt,
& munimentum limitaneum Narvam obsidione cin-
xerunt arctissima. Dignum vero consiliis factisque
habuerunt exitum, quo nos immortaliter gaudemus
ac lætamur, hostes dolent, gemunt & plorant. Divi-
num hoc munus, cœlestis hoc gratiæ beneficium est!
Regis hic pietatis divinæque constantiæ ac fortitudi-
nis fructus insignis, invicti exercitus hoc opus est ad-
mirabile! Orbis, qua latissime pater, vere divinam
hanc victoriam miratur & stupet. Ipse Rex Maxi-
mus

mus, quæ Ejus est pietas, indulgentissimi Numinis agnoscit opem & beneficium, & nequaquam suis viribus opibusque tribuit ac vindicat. Quam lætiam communem vt intelligant & sentiant vniversi, quos sibi subjectos habet, tantique boni auctorem, Deum immortalem, celebrent, & debitas ei laudes persolvant, quamque fieri potest devotissime, gratias reddant, pro pietate sua diem voluit esse solennem ac festum. Quo magis enim Numinis eluxit bonitas, quæ primum, medium vltimumque præstitit, & quod maximum est, Regem servavit salvum atque incolumem, eo magis est agnoscenda & prædicanda devote. Id nisi fiat, contemni videntur & sperni beneficia tam benigna & egregia, & frustra expectantur deinceps, quæ propria tamen & perpetua nobis vt sint, optare & precari debemus. Nondum plane dispulsæ sunt nubes, sed vndique adhuc se colligunt ac coeunt, & gravem minantur tempestatem. Quæ vt in hostes vertat, Numen in partibus retineamus oportet, agendoque gratias, & pie precando benevolum nobis & propitium reddamus. Fecerunt adhuc domus, fecerunt templa, quod suum est, & solenni ritu pia festaque gaudia peregerunt. Nec vero Musæ in publica omnium solennitate, inter applausus & lætas congratulationes, inter occupatissima gaudentium studia, inter vota & supplices preces, tacere debent, & nulla devotionis gaudiique edere signa, sed vocem potius suam sociare gratulantibus & pia nuncupantibus vota. Sunt Musæ fidelissimæ Martis famulæ, sibi que velut proprium munus vindicant.

B

præclare ejus gesta, quæ in tenebris alioqui jacerent, illustrare ac commendare æternitati. Nostræ quidem suam probe intelligunt, infirmitatem & dicendi infantiam, nec tantum sibi tribuunt ut rei omnium maximæ lucem a se accendi posse aut debere arbitrentur; pietatis tamen debent officium vel propterea, si non alio se vinculo obstrictas sentirent, quod fructum percepit Rex Clementissimus, CAROLVS XII, quem ex Eius Josiæ comparanda pietate, ante annum, ex isthò loco sunt ominatæ. Hoc agnoscendum, hoc celebrandum est munus divinitatis. Faciam igitur, quod postulat religio, jubet pietas, imperat obsequium, requirit solennitas, & de Divinitate atque Excellentia victoriæ quædam, quis enim omnia potest exponam. Divinæ res divinam requirunt eloquentiam & facultatem dicendi summam, si digne debeant, non dicam commendari, sed oratione nuda solum & simplici enarrari. Victoriæ celebrare, nobilissimam ejus fuerit, qui in republica versatus bellisque interfuit, ac consilia, actiones eventusque recte scit æstimare, & cum insigni rerum civilium peritia parem conjunxit orationis vim & copiam, quæ rerum magnitudinem atque varietatem æquare queat, qualem nisi in aliquo Cicerone, aut Demosthene haud quis reperiat. Mihi, inter literas umbraticas degenti, cum omnia desint ista, facile pervideo, quam longe infra dignitatem ac magnificentiam argumenti divini mea sit futura oratio. Verum res divinæ non omnem adspersantur sermonem humanum, vtut suæ non respondentem majestati, modo ex pio devotoque pectore fluat. Neque sublimibus rebus, si tenuis sit oratio, quicquam derogatur splendoris, quem non ex oratoris, vtut di-

ser-

fertissimi mutuantur ingenio, sed per se habent illustri-
strissimum, ipsique addunt orationi. Sola pie-
tate ac devotione, non amplitudine verborum
& ornatu, vel imitari meum, quem sum habitu-
rus, sermonem, & quicquid ei defuerit vel nitoris, vel
sapientiæ, a vestro, **AVDITORES**, splendidissimi, or-
natissimi, divino ingenio, summaque sapientia bene-
vole sublevari. Vester obtutus & in Regem amor ac
reverentia singularis gaudique publici magnitudo
faciunt, ut de audiendi benevolentia vestra, quam om-
nibus cæteroquin modis exorarem, optime spe-
rem & prolixissima quæque nondubius mihi præmit-
tam. Quod si unquam illustri aliquo exemplo cog-
nitum ac declaratum est, quid ad victoriam causæ
bonitas, quid innixa Deo fiducia valeat, quid præ-
sentissimum Numinis auxilium, quid militum divi-
nitus animata virtus efficiat, profecto novissimum,
quo Moscus in Livonia debellatus ac victus est, itail-
la patefecit ac illustravit, ut si cæteris omnibus non an-
teferri, certe nulli illorum debeat postponi. Tam
sunt manifesta ejus rei argumenta, sive antecessio-
nes, sive progressum, sive eventum ac consequentia
pugnæ spectemus, ut clariora nec desiderari, nec esse
posse videantur. Veniebat in deliberationem, qua
succurrendum esset ratione vrbi oblesse, vtrum adori-
endus hostis, an vrbs sibi & hostis tantisper relin-
quenda furori & arbitrio. Rationes, a peritissimis
longoque rerum usu exercitatis belli ducibus in me-
dium collatæ, eo fere pertinebant, ut docerent atque
ostenderent, quam periculosa res alex foret, hostem
adoriri. Nam esse numero multis modis superio-
rem, omnique apparatu & instrumento bellico, ar-
mis, machinis instructissimum; duces præesse fortes

ac prudentes belli gerendi ; aditus esse difficiles magnisque firmatos praesidiis ; castra fossis, vallo, sudibus & propugnaculis munita ; loca editiora teneri, operibus ac munitionibus circumsepta : Regias contra copias, numero multum inferiores, nondum omnes esse contractas, & ab infelici eventu non optabilem pendere fortunam. Hæc, & alia ejusmodi, vel audacissimum quemque, vitæ ac salutis suæ suorumque prodigum, nedum Regem juvenem, res bellicas auspicantem, & suos amantem tenerrime, commovere poterant, ut in vetera morum rei que militaris scientiæ præstantissimorum ducum pedibus iret sententiam. Ast omnibus Rex posthabitis rationibus magno decernit animo suas intra munitiones hostem aggredi. Non temere, casu & fortuito factum hoc existimari debet ; divinus motus, divinus instinctus fuit. **Æternum** illud ac præpotens Numen hoc Regi suggestit consilium, hanc adspiravit animi magnitudinem, ut promoveret, quem justissimis de causis ante decreverat eventum. Summus namque rerum moderator, ac justissimus fandi nefandique arbiter, cuius nutu Reges regnant, in terris ei potestate proximi, horum se ingerit consiliis, eaque singulari quodam afflatu subinde temperat ac dirigit, ut exitum sortiantur a se destinatum, vel in poenam, qui sunt promeriti, vel in bonorum refectionem. Et voces Regis, quibus heroicum animi propositum aperuit, quarumque suavissimus per orbem exiit sonus, altiore humana spirant originem, & divinum loquuntur afflatum. *Deus, inquit, cui ex animo confido, erit mihi auxilio ; justam habeo causam ; is per paucos æque, ac per multos, auxiliari potest : sanguinem meum pro salute mihi subjectorum lubens profundam ; meum modo sequimini exemplum.* **Pauca sunt verba, sed æternitate**

te dignissima. Tam sunt plena pietatis erga Deum, amoris erga subjectos, ac divinæ eloquentiæ, vt cum omnibus, quæ vnquam dicta sunt a divinis Heroibus, comparanda sint, & in exemplum proponenda merito. **A** Numine auxilium expectat, a quo solo venit victoria, ejusque tam certam habet fiduciam, quam iustam armorum causam. Hæc recta demum ratio, hæc vera bellorum gloria est, si pia iustaque nitantur causa. Sine quasi fuerit, vti non tam bellum, quam latrocinium est, ita successus & Numinis auxilium frustra sperantur. Nec vero major belli innocentia pietasq; potest esse, quam vbi vim repellas, illatam ab eo, qui nulla lacescit injuria, nulla re læsus, sed amplissima quoque legatione officii causa salutatus, & vicissim exceptus est, qui sanctam fœderis & amicitiae nuper promiserat fidem & observantiam, & cum bellum jam movisset, per arbitros amice est compellatus ac monitus, ut causam armorum, quam habere se putaret, jure disceptaret atque componeret. Nam lex est antiqua, ad quam non docti, sed nati, non instituti, sed imbuti sumus, obsistere injuriæ, & vim injustam vi arceret. Quam hominum naturæ dum insecvit Deus, ab eo favorem & auxilium merito expectat, cui istius observandæ incumbit necessitas. Nec circumscripta est Numinis potentia, vt nisi per copiosas firmasq; legiones auxiliari nequeat, verum infinita atq; immensa, & quæ divina Regis vox est, per paucos æque ac per multos opitulari valet. Verba hic audias pii alicujus excellentiq; animi juvenis regii Jonathanis, religiosi Regis Assæ, divinitus roborati invictiq; Judæ Maccabæi, quæ cum non minori, quam ab istis, pronunciata sint pietate ac fiducia, non minus digna sunt, quæ victoriam memorabilem consequantur. Quo minus nam-

C

que

que copiarum, & plus est in Deum fiducia, eo prom-
ptior est ejus ad juvandum benignitas, & illustrior fit
potentia. Non autem otiose spectantibus victoriam
Numen concedit, quod sanctæ gentis Regibus non-
nullis, singulari prorsus beneficio, contigit; sed pu-
gnandum ac decertandum est. Rex optimus maxi-
mus paratus est pugnare, vitamque suam pro salute
parentium exponere discrimini ac periculo præsentis-
simo. O insignem, o admirabilem Regis erga subiectos
amorem! Pro civium salute se devovet, sanguinem
spiritumque profundere non dubitat, pro quo omni-
um dexteras pugnare, & vniuersos mori fas est. O
vere bonum, qualem ipsa vult veritas, Pastorem,
quod Regis nomen est antiquis! Quis ducum mili-
tumve tantum non vellet sequi exemplum, quod ci-
tra hoc sacramentum exigit ac pietas? Quis pro ejus
salute non vellet pugnare fortiter, a cujus spiritu om-
nium pendet salus? Haud opus est, Rex Auguste,
exhortatione: parati sunt fortissimi viri, altiore spiritu
mentem movente & artus; paratæ sunt devotissimæ
Tibi cohortes bona, sanguinem vitamque posthabe-
re Tux saluti, Tuorumque, quos salvos esse cupis, ci-
vium. Nec in ore tantum nata, sed ex pio Regis pe-
tore ista deprompta oratio; non arte quadam impe-
ratoria in speciem prolata, ad ducum militumque
fallendum & acuendum animos, sed ejus suggestu spi-
ritus, cujus motu coram exercitu in genua prolapsus
pias allegavit supplicationes. Æstimabit per se qui-
libet, quæ suspiria devota, quas preces ardentes, quas
humilimas obtestationes de cœlo tactum pectus mise-
rit ad Deum, vt regium tueatur corpus, salvum præ-
stet exercitum, liberet cives, victoriam concedat. Di-
gnum cœlo spectaculum! Rex Augustissimus, tot
terra-

terrarum & populorum Dominus ac moderator, tam
eminentis fortunæ Princeps, in terram sub dio pro-
cumbit in genua, in cœlum oculos levat, orat humili-
me. Quotusquisque privatorum animo tam de-
misso Numinis agnoscit ac veneratur majestatem?
Quis in Rege non miretur tantæ devotionis atque hu-
militatis exemplum? Non id potuit non exercitus
spectantis ciere lacrymas, & venerationem simul a-
moremque excitare, potentissimas affectiones &
cum primis idoneas, quæ possint animos inflammare
ad subennendum animose proclium, & acerrime pro Do-
mino tam charo sanctissimoque pugnandum: non po-
tuit non in sanctis mentibus excitare gaudium, & De-
um vel maxime iratum flectere, & ad clementiam
commovere. Credo, spiritus illos famulantes certatim
se obtulisse Numini ad profligandos & debellandos
hostes, ad tuendum Regem, ad mucrones arcendos, &
avertenda plumbi ferrique misilia, ne tangerent san-
ctissimæ animæ domicilium, ne penetrarent ac lade-
rent. Haud invidemus amplius antiquitati suos Gra-
tianos, Theodosios, Heraclios, quos pietas felices fecit
celebresq; victores, & nostram ætatem, tanquam steri-
lem virtutum & pietatis, accusemus, cum suppetat
CAROLVS XII, qui vel solus honorem ejus tueri,
ac posteritatis ingenia defatigare queat. Regis ex-
emplum miles Sueo-Gothicus sequitur, vitiorum i-
gnorantia, vti olim Scythæ majores, vel saltem co-
gnati, sic adhuc dum probus, & piis sanctionibus ad
pietatem adsuefactus, & nunc præsertim confitendo
delicta, supplicando, nitendo genibus ad Wesebur-
gum devote transigit diem. His modis vere para-
tur victoria, cum precibus ante profligatur & fundi-
tur hostis, quam ferrum stringitur ac vibratur; cum

exercitus rite expiatus, de vita morteque securus,
in aciem descendit, & fiducia plenus cum hoste con-
greditur. Quemadmodum gens Suecica non ad osten-
tationem religioni est dedita, sed cultu simplici ac serio
Numen veneratur; ita Reges in bello etiam pietatis vs-
que quaque fuerunt observantissimi, & ut Numen in
auspiciis haberent, precibus & cultui divino religio-
se vacarunt, Deumque sibi reddiderunt amicum. Nil
prius pietate habuit **GVSTAVVS ADOLPHVS**,
invictissimus ille purioris religionis assertor & vin-
dex, qui, cum in Pomerania fines attingit Germaniæ,
navi egressus flexo genu solennes Deo preces allega-
vit, felicesque rerum exoravit successus. Exem-
plum ejus secuti sunt **CAROLVS GVSTAVVS**,
& devotissimus **CAROLVS XI**, de quibus omnibus
quicquid gloriosi quis dixerit, minus gloria, huma-
num supergressa modum, existet. Ab his, & **VL-
RICA ELEONORA**, Regina ad memoriam po-
steritatis æternam maxime pia, hæreditate quasi, vel
potius exemplo & præceptis est transmissa devotio
in **CAROLVM XII**, cujus memorabile atque
immortale in posterum extabit documentum. Ne-
que recens hæc laus est nostrorum Sueonum, sed jam
majoribus eorum Gothis, cum in barbaris adhuc
censerentur, quanquam haud agentes barbære, ab ip-
sis tributa est hostibus, quod pietas eorum ac religio
a Numine impetraverit victoriam. Alaricus Go-
thorum Rex, Italiam erat ingressus, a Sulicone perfido
e Thracia evocatus, & cum ipse pro suo candore de-
texisset Imperatori perfidiam præfecti, pactione cum
Honorio inita discescit, abiturus in Galliam, ut ibi
sedem fortunarum regnumque firmaret. Sed in via
dum sacra faciunt Gothi, festumque celebrant Chri-
sto

sto resuscitato diem , & secure agunt inermes , nihilque mali metuentes , perfide eos Romani , ductu Saulis , hominis pagani , invadunt , nullaque habita piæ solennitatis religione obvios vulnerant , cædunt & ad prælium cient . Gothi ducentes impium tam festum & sacrum profanare diem , sanguinemque humanum fundere , primum recedunt , vt furori locum relinquerent , nec arma statim capiunt , donec patientia in iram conversa Deum obtestati , invitos se cogi ad arma , vindictamque perfidiæ expetentes concurrunt , & in fugam vertunt infestos sibi Romanos , profligant & vincunt , nec multo post ipsi Vrbi æternæ , gentium dominæ , imponunt tropæa . Prætereo victoriam , quam modo simili Theodoricus in Gallia reportavit ab iisdem Romanis , cum violato fœdere sub duce profano Lithorio , Hunnorum auxiliis eum lacerarent ac oppugnarent . Præmium hoc fuit pietatis , Ariana quidem labe infectæ , sed innocentiæ , & de pectore non fucato profectæ . Et nostri Sueones suæ sentiunt mox fructum pietatis . Amnis erat & angustia viarum , quarum is situs ac natura , vt difficilis esset transitus , & vel pauci ingens arcere potuissent agmen , nedum magnum validumque , quo custodiebantur , hostium præsidium . Accedunt nostri equites præmissi ; sed qui citra fluvium erant pabulatum egressi hostes , ne aspectum quidem eorum sustinent , relictoque pabulo mox diffugiunt , tanta festinatione , vt pontem , qui iungebat amnem , relinquunt intactum , & labore nostros sublevant , ne mora injiceretur , ac fatalis illa præteriret dies . Quæ in vltiore consistebant ripa , sex Moscorum millia , non audent sui periculum

D

facere

facere, transitumque inhibere, & solo clamore barbaro inconditoque se adfuisse testantur, abjectisque vasis & impedimentis fugam nocte maturant, haud secus ac si gladius inhæreret tergis, cum præter malam causam & conscientiam insequeretur nemo. Auditus erant adhuc alii, sed sine custodia præsidioque relictæ desertique patent, facilemque nostris transitum præbent. Numinis hæc vis ac potentia fuit, quæ hostium perturbavit consilia, eosque perterritur & in fugam dedit, ut metu suos ac trepidatione implerent, cladisque afferrent imminentis nuncium. Illustriora mox se dabunt argumenta præsentis auxiliantisque Numinis, cujus opem ante implorant, & inter proclaudum, adhuc implorant, dum tessera, quam Rex optimus dederat, **DEI AVXILIO**, sese erigunt & confirmant; hostibus autem ingerunt, quem secum in partibus pugnantem haberent. Erant in conspectu castra, & hostes evocantur ad pugnam. Ast progredi non audent innumerabile agmen, metu id continente, ut nisi intra munimenta sua par aggressioni se non crederet. Diversa mihi videor in utrisque deprehendere cogitata, quæ ad vnum tamen collineant eventum. In hostibus quidem, quod **Timotheus**, Syrorum præfectus, de **Juda Maccabæo** dixit: si Sueones eo sunt animo, ut adoriri nos audeant, non sustinebimus impetum, erimusque inferiores. In nostris autem, quod ille strenuus ac divino plenus robore adolescens **Jonathan**, **Saulis** filius, de **Philistæis** enunciavit: si egressi **Mosci** aciem instruxerint, nos hic consistemus, & accessum eorum præstolabimur; sin munimentis se suis continuerint, aggrediemur eos, & signum hoc erit, Deum nobis victoriam destinasse. Nec omine, ut utrobique, res
caruit

caruit. Nam cœlum ipsum præfert auspicia, dum
nebulis repente obductum tenebras offundit, & ocu-
lorum prospectum adimit hostibus, vt contra se ad-
ventantes ne cernerent, tristitiæ mox obruendi tene-
bris, & æternam magna pars subituri noctem. In
partes venti veniunt, Moscis adversi, & quia pulve-
rem non possunt, copiosas nives in ora torquent, do-
nec nostri accederent, & ferme insisterent operibus.
Mox cœli iterum serenitas, bonæ favens causæ, egre-
giaque nostri collustratura exercitus facinora, & vel
diem prolongatura, nisi tam celeriter vicisset. Ce-
lebrant annales, nec immerito, victoriam Theo-
dosii, qua vicit Eugenium perduelleni, quod cœlum
in ejus partibus militavit, & ad classica ejus, dicto
velut sacramento, convenerint venti. Laudant vi-
ctoriam Septimii Severi, quam contra Pescennii Nigri
copias, multitudine & natura loci multum superio-
res, impetravit, quod cœlo sereno & nulla vi ven-
torum perturbato nubes, & tonitrua, & fulgores
cum imbre maximo extiterint, irruerint in hostes, &
conturbarint maxime. Novo nunc augendi sunt
exemplo, quando quidem omnia fere ista, quæ mi-
rabiles victorias fecerunt, certe non minora, nebulae,
venti, nives, in partibus divini Regis CAROLI XII
pugnarunt, & ante perturbarunt hostes, quam acies
accederet. Tam lætum auspiciū vti hostes perter-
ruit, ita animum nostris addidit, & ad capeſſendam
fortiter pugnam confirmavit. Ab vltima ætate Go-
thorum celebrata est fortitudo, & res ab iis gestæ præ-
claræ fidem fere superant, majores futura, si dome-
sticos habuissent scriptores, & ab hostibus non fu-
issent proditæ & consignatæ. Totus orbis illorum o-
stentat tropæa, Asia & in Europa Thracia, Illyri-
cum

cum, Pannonia, Dacia, Gallia, Hispania, & ipsa regionum princeps ac gentium victrix Italia. Alexander, Asiae domitor, Gothos, sive quod antiquum illorum nomen est, Getas, neque laceffendos bello, neque tentandos dixit: Pyrrhus bellicosus exhorruit: Julius Cæsar fortissimus pertimuit & consulto declinavit: alii magis auro, quam ferro a finibus removerunt. Nechodie soboles eorum a pristina recessit virtute; verum ita se Martiam probavit novissime, ut non solum veterem majorum renovarit memoriam, sed novam quoque posteritati reliquerit admirandam. Multitudo hostium erat immanis, ut vel decem vni possent opponi; munitiones castrorum insignes; machinae copiosæ; miles integer ac refectus, & nihil omnino deerat, quicquid insuperabiles posset humanas præstare vires. Ast prævaluit Suecica virtus, & incomparabilis fortitudo; prævaluit manus exigua, tanto causa & animis potior, quanto hostis numero & belli apparatu instructior. Ex itinere, quod longum & difficile fuerat, pugnandum erat fessis ac defatigatis, algu & inedia, quam terrarum ab hostibus facta vastitas attulerat, valde attritis; sed incredibilis ardor pugnandi ita eos animat atque corroborat, ut duces pariter ac milites, totis animis flagrant, impetu maximo hostem invadant, improbo labore ante se nitantur, fossas, opera molesque superent, feriant, cædant, prosternant, profligent, instent, ordines perfringant, obterant, & victricia mox longe lateque circumferant signa. Citata est oratio, quæ vix tamen cursum armorum victoriaeque assequitur. Haud potuisse fieri quis arbitretur, ut tam celeriter fossas, sudes, vallumque superarint, nisi alis quibusdam pedites sublevati, aut pegasis vecti equites, non transgressi, sed sui immemo-

memores transvolarint; aut exercitus missi divinitus
& aspectu non sensibiles intervenerint, ac submove-
rint hostes. Vix manus invicta hostem erat aggressa, a-
nimique virtutem & dexterarum robur probaverat, &
jam stabat intra hostium castra, jam urgebat & preme-
bat, jam terga cædebat, funeribusque campum opple-
bat; nec finem fecisset edendi strages, nisi nox diem, &
hostem oculis subtraxisset, clementiæ locum factura.
Vestrum hoc egregium factum, viri fortes, heroes stre-
nui, vestrum factum tantum est, quantum haud facile
aliud in antiquitate reperitur, quod cuncti per orbem
admirantur, & nulla unquam literarum monumenta
silebunt, nulla ætas conticescet. Vos Regi fidem, Patriæ
vitam mortemque, vniuersis fortitudinem approbastis.
Digni vos estis tanti Regis ductu & stipendiis, & vestra
virtute ac fide Rex, fortissimus imperator, Romani sæpe
vulgabant, Deos interfuisse procliis, visosque candidis
in equis Castorem atque Pollucem. Vere Deus interest
pugnis, etsi nullam sui conspiciendam præbeat imagi-
nem, quod aliquando fecisse legimus. Ille mentes ani-
mosque inflammat, & alacritatem invictam aspirat, ar-
tus ac dexteras roborat, ictus dirigit & firmat, ad versus
vero retundit, declinat & irritos esse jubet. Illustrissi-
mum fatalis illa pugna suppeditat documentum, cum
tanta vi animorum pugnarunt nostri, vt humanis visi
sint viribus majores; tamque pauci occubuerunt, vt
quis credat, non Marte ancipiti & dubio fuisse dimica-
tum, sed solas violati fœderis atque immanitatis poe-
nas expetitas. Neque illud hic silendum est providen-
tiæ divinæ admirandum exemplum, quando Rex,
impressionem in castra hostium faciens, ex equo præci-
pitatus est in vlginem, & sine vlla læsione corporis libe-
ratus statim conscendit equum, reliquoque interfuit

proelio. Et quod non minus est memorabile, quando postridie pugnae glans plumbea fuit reperta in Regis collari, ubi collo adjacet, quae tamen Augusto Regis corpori haud nocuerat quicquam. Deus est, Deus est, qui Regem texit & liberavit, qui avertit ictum, qui vim represit atque extinxit. Solet Numen, quos vicarias habet in terris potestates atque legatos, Reges & Principes, peculiari tueri provisione, ac pervigili impedire oculo, ne quam vim patiantur & laedantur temere vel occumbant. Hinc non sine causa CAROLVS V, maximus Imperator, cum Algeriam in Africa obsidens a duce moneretur suo, ut periculis vitae capitisque se subtraheret, & recederet longius ab urbe, nunquam Caesarem globo e machina misso fulminea interemptum fuisse respondit. Nec tamen, quia homines sunt, extra omnes sunt belli casus & dubia, & vulneratos, captos atque interemptos in proelio Reges novimus. Eo certius atque evidentius habemus documentum, ad peculiarem prorsus ac singularissimum Dei favorem, providentiam, provisionem & tutelam Augustissimum Regem, per suas nostrasque preces, pertinuisse, quo praesentia magis fuerunt pericula, & manifestissime declinata. Sed, quae restant, perse quamur divinitatis argumenta. Vna salutis spes devictis in fuga erat reposita, quam dum capiunt, & ingens multitudo fugientium onerat pontem, quo fluvium Narvam conjunxerant, victoresque instant & vrgent, rumpitur ille & collabitur, ut plurimi fluctibus abripiantur & pereant, caeteri vicioribus relinquuntur vel trucidandi, vel donandi venia. Cognoscite, **AVDITORES**, divinum iudicium. Pontem priorem, quem a tergo rescisum cupiebant ac solutum, ut transitu nostros prohiberent, vel

vel saltem morarentur iter, metu correpti relinquunt
integrum; facilemque faciunt aditum, & suam acce-
lerant cladem. Jam saluum desiderant pontem, quo
fuga salutem inueniant; ast nimia mole gravatus cor-
ruit ac dissolvitur; fluctibusque dat hauriendos fugi-
entes, & spem omnem salutis præscindit reliquis, nisi
quam clementiæ deberent victoris. Et vindictam i-
gitur fluuius ab hostibus sumsit, & locum fecit cle-
mentiæ, utroque modo victoriam iuvans atque illu-
strans. Qui casu fortuitoque talia fieri existimat,
aut hominum culpæ ac ignaviæ vnice tribuit, is nimi-
um hortis Gargettii senis innutritus, aut prudentiæ
male sanæ devotus est, nec quod divina docet sapien-
tia, pensi habet. Subduserat nox vincentium ar-
mis tantam hostium multitudinem, quæ viribus æ-
quis, vel maioribus etiam, cum nostris potuisset de-
certare, & victoriam reddere dubiam, si humanis res
æstimeretur rationibus. Sed ita eos terror divinus &
sociorum exemplum exanimaverat, ut omni depo-
sito pugnandi animo per internuncios de deditioe a-
gant & vitam paciscantur. Evaserant millia quæ-
dam, & se recollegerant; sed fuga haud facti erant me-
liores hostes, & ad paucorum impetum, quorum fer-
rum virtutemque sentiendo agnoverant, diffugiunt,
& quæ erant residuæ machinæ, victoribus relinquunt.
Re vera hic factum est, quod Dominus ait exercitu-
um & summus bellorum moderator: *dabo in fugam hostes*
tuos, & pauci multos profligabunt, veterumque gestis sancto-
rum conciliatur fides, si dubiam haberent. Meritis-
simo igitur jure gloriosissimi Imperatoris Caroli V
verba, quæ, post devictum ad Mulbergam Electo-
rem Saxonem Johannem Fridericum, ex ore Jul.
Cæsaris paullum immutata, effatus est, Rex invictus,

qui eum nomine refert, faxit Numen, vt etiam felicitate gloriaque assequatur ac superet, sua facere potest ac dicere: veni, vidi, Deus vicit. Vicit Deus, virtute vsus pugnantium, quorum dux fortissimus præcepto non minus, quam exemplo, ipse Rex fuit. Sapientes, & qui cauti volunt esse, longe remotos a prælii discrimine volunt esse Reges, & extra omnem telij iactum & pulverem, ne si aduersa subeant casuum, nimis magno constet civitati tam ingens ac irreparabile damnum. Sanctam olim gentem morti Regis optimi Josiæ funestis parentasse cladibus: Lusitaniam cæde Sebastiani sui pene totam conflagrassè, & tandem iacturam fecissè libertatis: Ludovici, Hungarorum Regis, interitum apud Mohazium portam Ottomanis ad Hungariam cæteram Germaniamque aperuissè, & Hungaris alienum imposuissè imperium: Galliam Regum suorum aliquot, & novissime Franciscum I, maximo redemissè e captivitate impendio. Verum suas illi habeant rationes, sua exempla, quæ tamen nec adeo multa sunt, singulari permessa provisione divina, nec eum, quem dicunt, semper exitum habuerunt. Regis e diverso præsentia rectius in fide exercitum continet, inspectaque fortitudo vires & animum militibus adspirat, vt honesto quasi concitati furore in hostem ruant, & objectu corporum lacertisque tueantur caput tam charum, a quo vniuersi salutem trahunt; vt in conspectu tanti testis, laudatoris ac æstimatoris virtutem probent, & si non præmia vivi, laudem mortui reportent. Et Regis aliquando infantis aut imbecilli in cunis lætæ præsentia, cum inclinata fuisset acies dubiaque victoria, tantum valuit, vt multo acrius, pro Rege præsentè pugnantes, redintegrarint prælium, victoriam-

riamque victoribus extorserint, quod Macedonum,
Britannorum & aliorum exemplis comprobant an-
nales. Hinc maximi quique & fortissimi Principum
procliis interfuerunt ipsi, nec facile Magni nomen
ac immortalem gloriam posteritati reliquerunt, nisi
qui consilio, ductu manuque sua in acie res gef-
ferunt bene & fortiter. Suediæ Regum laus hæc
quasi est propria, stare in acie, & ducum mili-
tumque egregie fungi officio. **GVSTAVVS I**, qui
signum ad libertatem, a Danis pressam & afflictam,
Sueonibus sustulit, ductu & manu sua vindicavit eam
strenue ac confirmavit. Filius ejus **CAROLVS**
IX pro puritate religionis iuribusque regni con-
tra Polonos & Danos dimicavit acerrime. Geni-
torem Avumque superavit torrens ille victoria-
rum, seculorum ac fortissimorum princeps, **GV-**
STAVVS ADOLPHVS Magnus, quia prima
fere adolescentia ad mortem vsque in acie inter ho-
stium gladios & ictus versatus est, & plura regna, in-
star Herculis alicujus, victoriis manu sua partis e-
mensus est, quam alii viderunt vnquam. Dania,
Ruslia, Sarmatia, & in primis Germania ejus nume-
rat triumphos, nec tamen numerum invenit, plures
numeratura, nisi inter pugnandum mediasque vi-
ctorias occubisset, immortalitate dignissimus Prin-
ceps. Neque mors illa, quam luctuosam alii, He-
roes gloriosam censent, deterruit successores, quo
minus hoc sequerentur exemplum. **CARO-**
LVS GVSTAVVS, verum belli fulmen,
Poloniam Daniamque tropæis sua manu inter-
stinxit ac illustravit. Magnus ejus filius
F **CARO-**

CAROLVS XI, cujus est gloriosissima memoria, suo consilio manūque fortissime in Scania repressit vim hostilem, victus nunquam, semper victor. Ab hisce sanguis spiritusque generosus derivatus est in CAROLVM XII, ejusque pariter inflamat animum, & cupiditatem accendit flagrantissimam pro salute civium & regni securitate belli discrimina subeundi. Non mare procellis ac tempestatibus infestum, non frigora, pruinae, glacies nivesque hunc extinguere valent ardorem. Dum alii latent sub tectis, is versatur in castris inter hiemis diritates: dum quiescunt alii molliter, is molesta difficiliaque itinera terra marique conficit, ac vigiles consumit noctes: dum lautius vivunt alii, is victu militari fortuitoque vitur, vt disciplina duriori jam induratum aliquem Cyrum, aut Septimium Severum quis putaret: dum securis esse licet aliis, is proelium subit & ancipitia dubiaque vitæ. Mirum foret profecto, Regem nondum matura confirmataque ætate tantas molestias, tamque Herculeos labores posse perferre, nisi constaret, divinas, excelsas cœloque proximas animas cœlum, quod in perpetuo motu & jugi agitatione est, æmulari, & quod vulgus laborem vocat, earum esse naturam. Ad pugnam vbi ventum est, auctoritate maximum Regem, prudentia summum ducem, habitu factisque fortissimum militem vidisses. Non enim post signa ille stetit, & e longinquo spectator rem omnem direxit ac disposuit, quod satis fuisset ad laudem fortis caurique Regis & prudentis imperatoris; sed specularum egressus locum cepit invasioni idoneum, singulisque ordinatis difficilimam pugnae partem sibi delegit, & inter prima signa, inter missilium nimbos adversus confertissimos hostes, modo eques, modo pe-

CAROLVS

do pedes aciem duxit, & cum suis prætorianis dimi-
cavit ad exemplum fortissime, quæque in rem essent,
vna prudentissime consuluit ac providit. Consue-
verunt Principes magnis interesse rebus, quas ad exitum
fere duces adduxerunt, vt illorum ductu videantur
gestæ, & penes eos laus maneat expeditionis ac
triumphi. Rex noster Augustissimus rem omnium
maximam suis non modo auspiciis, sed ductu etiam
manuque gessit. Is consiliorum sapientissimus au-
ctor, totius negotii prudentissimus moderator, actio-
num maxime strenuus adiutor, & mirabilis eventus
felicissimus executor fuit. Magna hæc sunt profecto,
sed multo censenda maiora, quod in illa ætate
Rex ea perfecit, qua tyrocinium alii nondum po-
suerunt. Rudimenta hæc sunt militiæ, & maximi
tamen imperatoris monumenta. Non expectat an-
nos indoles excelsa, nec sensim & lente surgendo cres-
cit, quod plebejarum est mentium; sed eminet ante
dem, fructumque, instar arboris generosæ, exhibet
virtutis, cum florem aliæ nondum ostendunt. Ja-
cēt Macedonia fortissimum Regem juvenem Alex-
andrum; extollat Roma adolescentem Imperato-
rem, strenuum felicissimumque Gordianum: Sue-
dia non vnum habet Regem juvenem, qui fortissi-
morum possint augere censum. CAROLVS XII
si nullum aliud egregium forteque facinus vnquam
ederet, quam celestissimum illud, quod jam mira-
mur, immortale posteritati relinqueret nomen. Sed
plura sed maiora speramus, optamus, & dabit is no-
bis GVSTAVVM ADOLPHVM, quem habitu
ac disciplina corporis animoque exprimit, & pari
cum illo ætate laureas ac triumphos inchoat. Nec
vero hostium modo, sed sui ipsius etiam iraque
F 2 victor

victor extitit, quæ præstantissima semper visa est sapientibus victoria. Diremerat nox pugnam, & extam ingenti cohortium numero aliquot evaserant, a sese tamen disjunctæ ac separatæ, quæ clade suorum perterritæ & in angustias redactæ de deditione, missis internunciis, agere veniamque Regis implorare coeperunt. Poterant illæ, occupatis maximam partem castris, machinis locisque opportunis, suos intra recessus opprimi & deleri plane. At finem vincendi Rex fecit, veniamque perentibus dedit ac dimisit incolumes, arma contentus partem tradidisse contumaciorem, & accepisse signa, victoriæ tropæa. Vtrum clementia magis & mansuetudo in victos, an prudentia Regis extollenda sit, incertum, cum vtraque summa sit & incomparabilis. Cavere volunt prudentes rei que bellicæ periti, ne omni præcisa spe effugii ad desperationem adigatur hostis, cui nocendi adhuc sunt vires. Vertit sæpe in audaciam desperatio, & ut Poeta canit, *clausos acuum extrema pericli, & fractis rebus violentior ultima virtus.* Multi victoriam, quam habebant in manibus, hosti relinquere sunt coacti, quod imposuerunt ei pugnandi necessitatem. Ad summam igitur laudem & prudentiæ & humanitatis victor Augustus victoriam benignitate temperavit. Ea enim præclara censetur victoria, in qua plus est clementiæ, quam inhumanitatis. Et non minus clementia, quam arma claros fecit principes & ad cœlum extulit; pluresque sæpe bonitas vicit, quam ferrum. Alexandri M. & Jul. Cæsaris nomen clarius fecit animi illa magnitudo, qua hostibus veniam dederunt, victis restituerunt regna, quam tot victoriarum laureæ ac triumphi; cum virtutis illa & naturæ bonum sit, in his multum sibi fortuna vindicet. Contra

tra

tra dedecus & notam sibi perpetuam inusit Sylla, Romanus Dictator, quod non contentus vicisse oppugnantes sevire maluit in eos, qui clementiæ se permiserant victoris. Alia mens est Clementissimo Regi, qui urbem venerat liberatum, vel sine sanguine defuncturus, si licuisset per hostes, & victor ignoscit belliauctoribus, quibus jure poterat irasci. Nec ex rei præsentis conditione tantum enata clementia, sed ab Augustis Parentibus in Eum derivata, & naturæ implantata est bonitas, quam in primis in **GVSTAVO M.** orbis est admiratus, quæque ipsi conciliavit exercitus, aditus recluserit, portas aperuit, vrbes & arces tradidit, nationes subjecit. Et quid dico de Genitoribus, & qui proxime antecesserunt, Regibus? Jam olim spectata fuit Gothorum clementia, quæ tot sanctissimorum virorum mentem facundiamque exercuit, ut in celebranda ea omnes pene consumserint ingenii vires, nec tamen verba satis repererint, adulationis relicturi suspensionem, nisi hostes fuissent atque devicti. Rex Gothorum ante commemoratus Alaricus, cum infestum Romæ admovisset exercitum, & ultimam vim tentare vellet, singulari prius edito obstrinxit milites, ut, si qui in sancta loca, præcipueque in sanctorum Apostolorum, Petri & Pauli, templa, & basilicas martyrum confugissent, hos cum primis inviolatos securosque esse sinerent, & in uniuersum prædæ inhiantes, quantum possent, a sanguine temperarent. Sancte observatum hoc fuit præceptum, quando non solum illi, qui in templa confugerant, pepercerunt milites, verum obvios quoque miserati in ædes sacras deduxerunt

G

runt

runt, vt salvi essent vel inviti; & quod fidem ferme superat, quando virginem cum sacro thesauro, quem servari Rex iusserat, & omnes, qui ei se adjunxere, strictis gladiis per longam vrbis viam ad Apostoli basilicam sunt comitati. Tantam hæc mansuetudo Gothicæ gentis admirationem excitavit in Hipponensi Antistite, doctrina & sanctitate clarissimo, vt eam velut atrium speciosissimum sanctæ Civitatis Dei, quam condidit eruditissime, conspiciendam exhiberit posteritati, negaveritque simile ejus exemplum fuisse vnquam editum nec ab aliis, nec ab ipsis Romanis, qui laudem tamen clementiæ in primis captassent & per tot secula Janum rarissime habuissent clausum. Nec sui dissimiles in Gallia fuerunt Gothi, vbi victis secure tranquilleq; inter eos licuit degere, vt multi ad eos migrare maluerint, quam libertate frui Romana. Durat hæc laus clementiæ in posteris, & eorum summo capite CAROLO XI, nec minus eam posteritas celebrabit & admirabitur, quam in majoribus antiquitas. Multum Romani scriptores suorum extollunt victorias & omnes facundiæ vires pertentant, si clarum aliquem ducem cepissent, aut signa quædam retulissent hostium, quæ ornare triumphum possent. Quæ orationis copia, quæ lumina verborum sufficient huic enarrandæ victoriæ divinæ & omnium nobilissimæ? Non vnus conspicitur captivus, sed plura & ingentia ducum nomina; sed cum imperatore clarissimo tot legati, tribuni, centuriones, manipulares, pluribus stipendiis insignes, multasque laureas adversus Turcas & alios promeriti, eunt in triumpho, illud in felicitate reponentes, quod a fortissimis virorum victi, & clementissimum nacti sint victorem, Ipse Moscorum Princeps pridie castris

stris ante lucem excefferat, forte jam animo sentiens, fatalem sibi instare diem. Singularis eum fortuna subduxit, ne agmen duceret captorum, & triumphii pompam augeret, qua nil visum est magis gloriosum. Concipite, quæso, animis vestris, **AVDITORES**, aliquam ejus formam ac speciem, & pulcherrimum videbitis spectaculum vir tutis & clementiæ. Contemplamini ordine longo accedentes præclaros duces, tribunos, centuriones & alios militiæ præfectos, suum agnoscentes ac reverentes victorem, humilimeque & more supplicum petentes veniam & impetrantes facile. Spectate milites multitudine adhuc graves, & longas transeundo neccentes horas, victorem venerantes submisisse, & in patriam revertentes sine tympani sono, sine signis, sine armis, quæ gestata tam diu ad pedes invicti Regis posuerant, vitam & libertatem servasse lætos. Cernite vim signorum maximam, quantam qui conspexerit in stuporem rapitur, potuisse agmen tam ingens, quod sub iis militavit, etiamsi plura non fuissent, a copiis tam exiguis superari. Erunt illa monumentum perpetuum divinitus concessæ victoriæ, fortitudinis invictæ, lenitatis admirandæ, perfidiæ punitæ. De spoliis opimis, quibus cum castris univrsis potiti sunt victoris, cum mens cogitat, ita obruitur eorum multitudine, varietate & magnitudine, ut extra se abrepta vix verba expediat. Occurrunt tot belli machinæ, varii generis arma, bellica instrumenta, tabernacula, utensilia castrensia, annona, pabulum, vestes, ærarium castrense, & infinita alia, ut vel per summam nominare sit difficile, nedum rationes ac numerum inire. Feliciter partes agi nostras putabamus, si fortissimo nostrorum ausu & impetu ho-

stes perterriti vel cladem aliquam passi, fugam ce-
pessent, aut sese retraherent, obsidionem tollerent,
& res sibi suas, quas possent, servarent. Sed urbem
non modo esse liberatam, verum tot quoque millia
hostium cæsa, tot fluctibus oppressa, tot salutis causa
projecisse arma, tot signa capta & tradita, tot duces
captos, tota castra cum belli apparatu immenso &
spoliis infinitis, quæ fere provinciam armare ac locu-
pletare queant, in nostrorum venisse manus, id pene
optatis, spe certe majus est, & divinæ bonitatis exube-
rans & admirabile beneficium. Numen opinor Mo-
scum, Principem opulentum suisque viribus elatum,
cum cladem ille deberet, cum tanto apparatu bellico
tantaque opum vi in Ingriam allexisse, ut arma & ad
bellum necessaria suppeditaret, cum ad seipsum de-
bellandum, tum ad alia, quæcunque vel mora sunt,
vel secretis consiliis bella foverentur, repellenda. Est
enim illud memorabile, & justissimo Dei judicio ac-
cidisse putandum, quod implicato consilio traxerit
hostis obsidionem, & machinæ adduci statim haud po-
tuerint, longa via pauludibusque impeditæ; postea ta-
men convectæ sint multo labore ac sumptibus, sine
non alio & usu, quam ut victori cederent in spoli-
um. Gravis in Ingriam Esthoniæque incubuit tempe-
stas, quando vis barbæra hominibus, vastitas desola-
tioque terris illata, sacra & humana violata sunt: sed
æquo illa ferenda sunt animo incommoda, cum tan-
ta bona destinaverit Deus, quæque damna averterent
majora. Hac enim victoria effectum est, ut formi-
dabilis illa vis Russica fracta sit & imminuta, aliaque
consilia & conatus, quæ forte in perniciem cogitata
fuerunt Sueonum imperii, & ab eventu contrario
suspensa, sufflaminata sint ac ceciderint in cassum.

Co-

Cognita enim Sueconum virtute, & quod Deum in consiliis auspiciisque habeant, multamque creverit hostium spoliis potentia & vis ad resistendum, tardius exequi audebunt destinata, si non prorsus omittant. Tanta vero bona comparata sunt exigua manu, & sine magna nostrorum clade. Ea victoria semper egregia est habita, quæ & magna virtute a paucis contra plures, & sine notabili cæde reportata fuit. Locrensiu[m] celebratur ab antiquis victoria, quod quindecim eorum millia adversus Crotoniatarum millia centum & viginti pugnam inire non dubitarint, & tam parva manus mira felicitate tantam superavit multitudinem & ita attriverit, ut ex ea strage pauci fuga elapsi fuerint superstites, eaque ad Sagram, Metaponti fluvium, commissâ pugna celebrem nominis memoriam ad posteros propagavit, ut, si qua vera significare velent, proverbii loco certiora dicerent, quam illa, quæ apud Sagram. Nostram cum ea si contendamus, magna est utriusque similitudo ac convenientia, ita tamen, ut novissima multis illam modis antecedit. Numerus pugnantium utrinque fuerit æqualis, si pars dematur dimidia, quanquam Russorum adhuc deprehendatur major; modus tamen pugnandi & alia multa hic fuerunt longe difficiliora. Ibi in campo aperto erat pugna, & fundis, sagittis ac gladiis res agebatur: hic munita sunt castra, sunt machinæ fulminæ ejusque generis arma, quibus accedentes longius possunt arceri, & magna fieri strages, antequam res ad manus veniat; & tamen a tam exiguis copiis tantus est attritus exercitus, ut non adeo multi fuga, plerique clementia victoris evaserint. Fluvius interim Narva celebrem pugnae memoriam

H

ad

ad posteros haud minus transmittet, & si proverbio locum faciet, forsitan illi, qui ex spe sua decurbantur multo cum damno, fata dicentur subire Rufforum ad Narvam. In tanta vero & tam ampla hostium strage, qua longe plures sunt caesi, quam in nostro militarunt exercitu, non magna nostrorum clades est. Et virtus insignis, & singularis Dei vis oportet fuerit, quæ & tantæ suffecerit cædi, & hostium ictus innumerabiles ac misilia infinita averterit, nostros ne tangerent, ferirent, necarent, Omnium vero maximum est, quod Regem tot mortibus expositum e discrimine præsentissimo habeamus salvum. Gens Deo quondam sacrata decem virorum millibus iacturam æstimabat Regis sui Davidis, Majoris æstimandam censeo, cum in Regis salute omnium salus versetur ac felicitas, & vnius sæpe Regis pietas, prudentia & fortitudo servet patriam, quod decem millia præstare nequeunt. Quid profuisset vincere, si Rex non esset salvus? Nam a CAROLO XII quid expectare habeamus in posterum, novissimum docet exemplum, quando pietate sua urbem liberavit, hostes fudit & castris exutus eiecit provincia. Jam spe animoque Moscus præsumserat Narvam, & quos inde speraret fructus, secum inibat rationes; jam cogitabat augmentum imperii potentiaque. Sed nimis de spe tua dejectus es, PETRE, Moscorum Princeps potentissime, nimis te sefellit tuæ fiducia opinio. Tua te fortuna & felix rerum successus adversus Turcas Tartarosque extulit, ut aliena invaderes: tua te potentia excitavit, ut fiduciam victoria certissimam in numero copiarum, peritis ducibus machinisque plurimis collocares. Verum enim vero reputare debuisses, nimiam augendi cupiditatem imperii permul-
tos

tos afflixisse ac dedisse præcipites; nec facilius fuisse
 victos, quam cum præsumserunt victoriam, & in
 multitudine ac munimentis spem fiduciamque re-
 posuerunt. Virium fiducia animoque præcepta vi-
 ctoria fortissimum felicissimumque imperatorem
 Cn. Pompejum M. evertit: M. Antonium, specta-
 tæ fortitudinis ducem, pessundedit: Leopoldum Au-
 strium ad Sempacum in Helvetia perdidit, infinitos al-
 ios attrivit. Atque eam fortunam experti sunt, eti-
 am ubi iustissimum visi sunt gerere bellum. Tu ve-
 ro omni insuper habita fœderis religione, quam jure-
 jurando confirmasti sancte, sine causa idonea, sine
 denunciatione, contra fas omne & jus gentium, bel-
 lum intulisti multo gravissimum. Annon recogita-
 sti apud animum, Deum favere pietati fideique, per
 quas ad fastigium regna venerunt, & ex parvis facta
 sunt maxima, & contra infestum esse fœdera violan-
 tibus, horumque imperia minuisse? Sed acuti ma-
 gis ab Hetruria doctoris dum secutus es præceptum
 fallax & perniciosum, rationibus id expedire tuis, qui-
 bus omnis fides, etiam jurata, cedere debeat, perni-
 ciam tibi attraxisti perpetuamque notam. Non e-
 nim Varna solum in Bulgaria posthac exemplum erit
 notabile punitæ per Turcas perfidiæ in Vladislao,
 Hungarorum Rege; sed etiam Narva, quæ exigua
 literarum transpositione ipsa est Varna, Russorum
 per Suedos vindicatæ memoriam æternum servabit.
 Ne vero dubites, violati fœderis hanc esse vindictam,
 diem cogita XII Cal. Decembris, quo accepisti cla-
 dem, & eundem invenies, quo ab hinc anno dexte-
 ra tua firmavit fœdus ac societatem. Et repete, qua-
 sio, memoriam præteritorum temporum, inde inci-
 piendo, ex quo ex tuis majoribus Johannes Basili-
 des,

des, bellis contra Tartaros satis felix, Livoniam in-
vasit, ejusque temeritas omnia divina & humana ju-
ra violavit, quos tui antecessores habuerint successus,
quem fructum bellorum? Quæ primo impetu visa
sunt feliciter succedere, cum non essent ob improvi-
sum bellum, qui resisterent magnopere, ea magnis
cladibus postea in auctoribus sunt vindicata. Quem
belli fructum, vt de cæteris non dicam, habuit tuus
genitor Alexius, cum Livoniam infestaret, dum
alibi Suecorum distinerentur arma. Non certe ali-
um, quam vt crudelitatis vbique relinqueret vesti-
gia, exercitum in obsidione Rigæ consumeret ingen-
tem, reque discederet infecta. Hæc te docere pote-
rant, esse Livoniam imperii Moscorum terminum,
quem si transire conentur, clades reportent ac calami-
tatem. Recogita Perfarum Reges potentissimos,
Darium Hystaspis & Xerxem, qui Hellepontum,
imperii sui limitem, transgressi maximas acceperunt
clades. Recordare Romanos, qui vltra Euphratem
Tigrimque fines imperii quoties dilatare voluerunt,
aquilas victrices perdidierunt, & quicquid tandem
Trajanus, Imperator optimus, multa legionum ja-
ctura longaque expeditione, cui tandem inimortuus,
acquisiverunt, non multo post hostibus relinquere
sunt coacti. Vel si antiqua non succurrunt exem-
pla, Ottomannos cogita, quibus Vienna Austria
bis fatalem attulit cladem, eoque docuit & com-
monefecit, vt intra suos se continerent terminos,
quos provisio posuit divina. His tuum nunc exem-
plum addis, novumque præbes annalibus argumen-
tum. Cum sanctiora adversus infideles Muham-
medanos in vltimis imperii tui finibus ad Tanain bel-
la gereres, Deus fortunabat arma tua, & felices facie-
bas

bas progressus; sed cum victrices copias duxisti ad-
versus Christianos, tuosque fideissimos vicinos ac foede-
ratos, & ultra terminos tuo positos imperio, even-
tum es nactus, cujus Te, si verum fateri velis,
poenitet ac pudet. Tui igitur existima imperii sa-
lutem, quietem, securitatem & munimentum,
si cum Suedis amicitiam foederaque sanctissime
colas & serves. Nos vero gaudemus & exul-
tamus, quod fatalis ille venerit dies, quo sui
fastus immanitate mixti, qui modum pene om-
nem excefferat, poenam luerit hostis ac didi-
cerit, quam non sit impune hunc de septentrione
laceffere leonem. Narva in primis tamdiu ob-
fessa & ruinis foedata hunc exoptavit diem, &
quando vidit se ex flamma & ferro mediisque
hostis faucibus ereptam servatamque, se, opi-
nor, ipsa vix capere potuit, in omnes effusa
laetitia, & admiratione ac stupore defixa. Vi-
deor cernere, cum Rex, gloriosissimus victor,
die post memorabilem pugnam intravit urbem,
quam omnis aetatis, sexus ordinumque homines
concurrerint viasque occuparint omnes, ut vi-
derent hunc suum Liberatorem; quam faustis
acclamationibus exceperint Servatorem suum, lae-
tisque omnibus omnia replerint; quam ipsa rudera,
vi hostili disiecta, ad Regis & vltoris sui ad-
ventum quasi coire & in pristinum redire sta-
tum & formam gestierint, si licuisset per natu-
ram; quam omnes admirati sint modo cor-
poris in Rege adolescente dignitatem augustam
& majestatem circumfusam, modo incredibilem
I atque

atque divinam virtutem, modo insignem triumphum, & vix suis crediderint oculis, celeri prosperrimaeque rerum conversione prorsus obstupefacti. Quid enim admirandum sit prius, quid deinceps, quid postremum, vtrum quod Rex manu tam exigua hostem sit adortus? an quod tam feliciter superaverit? an quod tanta sit hostium edita strages, tot captivi, tanta spoliatorum abundantia, varietas ac pretium? an quod Rex tot & tantis se commiserit periculis & evaserit salvus? an quod plane excellens & singularissima fuerit nostrorum virtus, tamque pauci ceciderint? dubium est & incertum. Omnia tam sunt admiratione plena, vt aliud non sint, nisi divinae potentiae, bonitatis ac inusitatae alacritatis animique magnitudinis inaudita documenta, & insignia futuris seculis vix credenda miracula. O vere divinam, o admirabilem victoriam, qua nil praestantius, nil excellentius, nil illustrius a multis retro annis, ne dicam seculis, vidit orbis! Victoriā, quam Reges exteri ac Principes extollunt, laetisque gratulationibus celebrant! Victoriā, in qua ornanda celebrandaque posteritatis ingenia desudabunt, nec assequentur tamen! Gratulor TIBI, Rex Augustissime, victoriā hanc gloriosissimā atque magnificā, quam Tua Tibi pietas ac virtus peperit. Maeste hoc animo; Pietate ac Fortitudine eris Felix, eris Magnus. Fruere isto tam excellenti Tuo bono, quo cives recreasti mirifice, hostibus incussisti terrorem: fruire ad immortalem Nominis Tui gloriam, quam es jam consecutus longe amplissimā & aetate majorem. Syri quondam Reges suos *Callinicos, Soteras, Epiphanes* appellabant, ex adulatione magis, quam quod tanta illi nomina fuissent meriti. Tibi, CAROLE
inviētisli-

invictissime, optimo jure ista debentur. Tu *Egregius Victor*, Tu benignus *Servator* amicorum pariter & hō-
stium, Tu virtute acre bene gesta *Illustris* es, Adde vi-
ctorias, auge laureas, amplifica triumphos, vt magis
adhuc crescat nominis Tui fama, & auctoritas, quæ
in Patre, Avo & Proavis eminuit, renovetur & fiat
illustrior ad securitatem regni & provinciarum. Gra-
tulator copiis invictis, & præcipue ducibus earum fortis-
simis, qui sapienti consilio, fide singulari & inusitata
virtute adfuerunt Regi, hostesque devicerunt. Ve-
stræ laus fortitudinis summa est, omniumque vehitur
ore & orbis terræ iudicio ac testimonio comprobatur,
durabitque, quamdiu memoria extabit in annalibus
victoriæ ad Narvam, hoc est, æternum. Gratulor
Narvæ clarissimæ, quæ fide sua & virtute hostium re-
frenavit arma, & majorem a Livonia perniciem aver-
tit, angustiisque nunc liberata in triumpho videt ac
cæsos, a quibus suum parabatur exitium. Non tam
Cannæ in Apulia clade Romanorum ab Hannibale
edita sunt nobilitatæ; non tam Arbela vicum clade
Darii Codomanni nobilem fecit Alexander, quam
Narva erit in posterum, cum ob fidem in Regem ac
virtutem suam, tum ob cladem Russorum ingentem.
Erit nunceo charior Regi, quo majori eam periculo
atque labore ad æternam Sui gloriam asseruit ac vindic-
avit. Gratulor vniuerso Sueonum populo con-
iunctisque provinciis, quarum est multum confirma-
ta securitas sub Rege tanto, cuius per orbem nunc fa-
ma diffusa, & hostibus admirationi esse coepit no-
minis potentia & virtutis excelitas, Tibi vero,
summe ac præpotens Deus, qui stator ac vindex es
imperiorum, Tibi gratias agimus & habemus,
quas animo concipere possumus, infinitas devotissi-
masque,

masque, quod arma Regis nostri Clementissimi prosperare victoriamque magnificentissimam largiri; quod Regem inter belli adversa discriminaque præsentissima servare salvum & inviolatum; quod exercitum animare ac præstare invictum volueris benignissime. Tibi sit laus, Tibi honor, Tibi gloria sempiterna. Adsis in posterum, justissime Deus, favore tuo justæ Regis causæ, & contra hostes eam tuere, & assere, vt nominis Tui potentiam justitiamque agnoscant & Regem, Dominum nostrum, reverentur. Serva clementer Regem sacratissimum, quem nobis didisti Patrem Patriæ, CAROLVM XII, serva Eum, defende ac protege, ne vis Eum vlla lædat, bellicue casibus nihil in Eum liceat; salutaria suggere consilia, secunda conatus, felices da exitus, vt firmam & constantem suis regionibus reddat pacem, quietem ac tranquillitatem, & si pervicaces esse hostes pergant, victorijs atque triumphis eorum audaciam frangat & furorem compescat. Firma Regis cohortes ac copias, robora duces, quos tanquam Nestores atque Achilles consilii, curarum & expeditionum socios habet, vt victoriarum palmas per plures reportent, & vel nominis ac virtutis suæ terrore hostes percellant ac profligent. Serva etiam, quos hisce terris nostris Rex dedit Præfectos, eorumque in primis Præsidem ac Principem, serva eos & prospera consilia actionesque, vt omnia in Regis gloriam, patriæ securitatem ac florem, propriamque famam immortalē cedant feliciter.

DIXI.

Errata quedam a festinantibus operis relicta sic emend. in plag. B. fac. 1. lin. 4. leg. lætiam: f. 4. lin. 11. scientia: in pl. E. fac. 3. l. 19. leg. diem, in plag. G. l. 31. leg. illis. fac. 4. l. 21. leg. paludibus.

Pom

Ge 3656

20

sb.

①

reiner
Voll
1018 ml

